

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАНДАРТ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Іваницький С. О.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань,
Національна академія внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-8426-100X>

Руденко М.В.,

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
професор кафедри конституційного права,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
<https://orcid.org/0000-0002-8461-7627>

Анотація. У роботі розкрито зміст незалежності як міжнародно-правового стандарту організації та діяльності адвокатури. Проаналізовано нормативні документи в цій сфері, зроблено висновки.

Ключові слова: стандарт, адвокат, адвокатура, незалежність, принцип.

Організація професійної діяльності на засадах незалежності є необхідною передумовою ефективної діяльності адвокатів. Невипадково на міжнародно-правовому рівні незалежність адвокатури розглядається як важливий принцип організації та функціонування цієї правозахисної інституції.

Так, першим у переліку принципів, визначених Загальними принципами юридичної професії, прийнятими Міжнародною асоціацією юристів (ІВА) 20 вересня 2006 року, наведено незалежність. Змістовними компонентами цієї засади окреслено наступні вимоги:

- юристу повинно бути надано захист незалежності для забезпечення надання його клієнтам неупередженої поради чи представництва;
- юрист повинен мати можливість проявляти свою незалежність, неупереджену професійну думку під час консультування свого клієнта щодо вірогідності успіху його справи, а також під час представництва інтересів клієнта [1].

Як і попередній документ, Хартія основоположних принципів європейської правової професії, прийнята Радою адвокатів та правових товариств Європи (ССВЕ) 24 листопада 2006 р., на перше місце виносить незалежність адвоката і свободу адвоката у веденні справ клієнтів [2]. Розкриваючи зміст цієї засади в коментарі до Хартії, ССВЕ підкреслює, що адвокат потребує свободи – політичної, економічної та інтелектуальної – під час здійснення діяльності, пов'язаної із консультуванням та представництвом клієнта. Це означає, що юрист має бути незалежним від державних чи інших потужних інтересів, й

не повинен допускати, щоб його незалежність було порушено через некоректний тиск з боку ділових партнерів [3, с. 230].

У схвалених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 2012 року “Принципах і керівних настановах щодо доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя” зміст незалежності адвоката розкривається передусім у принципах № 12 “Незалежність і захист юрисконсультів” і № 13 “Компетенція і підзвітність юрисконсультів”, зокрема:

- державам слід забезпечувати, щоб юрисконсульты мали можливість ефективно, вільно і незалежно виконувати свою роботу. Зокрема, державам слід забезпечувати, щоб вони мали змогу виконувати всі свої професійні обов'язки в обстановці, вільної від залякування, перешкод, переслідування або невиправданого втручання; здійснювати поїздки і безперешкодно консультувати своїх клієнтів і зустрічатися з ними в конфіденційній обстановці як усередині своєї країни, так і за її межами і мали вільний доступ до матеріалів кримінального переслідування та іншим відповідним матеріалам; і не піддавалися кримінальному переслідуванню і судовим, адміністративним, економічним або іншим санкціям за будь-які дії, вчинені у відповідності з визнаними професійними обов'язками, нормами та етикою, а також погрозам такого переслідування і санкцій;

- дисциплінарні скарги на юрисконсультів слід негайно розглядати, і рішення за ними має виносити незалежний орган у відповідності з професійними кодексами етики та з можливістю перегляду справи у судовому порядку [3, с. 231].

Кодекс поведінки європейських адвокатів, прийнятий Радою адвокатур та правових товариств Європи (CCBE) в жовтні 1988 р., розкриває суть принципу незалежності адвоката наступним чином:

- завдання, що виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності й відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного, в першу чергу, з його особистою заінтересованістю або з тиском ззовні. Ця незалежність є такою ж необхідною для довіри до судового провадження, як і неупередженість судді. Таким чином, адвокату варто уникати будь-якого ущемлення його незалежності і не поступатися професійними стандартами заради інтересів клієнта, суду або інших осіб;

- адвокату слід зберігати незалежність як у позасудових справах, так і в судовому провадженні. Консультація, надана адвокатом клієнту, втрачає сенс, якщо адвокат дає її, аби втертися в довір'я, отримати власну вигоду або надає її під впливом зовнішнього тиску[4].

У Рекомендації R (2000) 21 Комітету міністрів державам - членам про свободу здійснення професії адвоката, прийнятій Комітетом міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р., містяться такі настанови з питання, що розглядається:

- рішення, що стосуються дозволу займатися юридичною практикою або ставати членом даної професійної групи, повинні прийматися незалежним органом. Контроль над такими рішеннями, незалежно від того, чи ухвалюються вони незалежним органом, повинен здійснюватися незалежним і безстороннім судовим органом;

- адвокати повинні мати можливість – і це має вітатися державою – створювати і вступати в професійні асоціації місцевого, загальнодержавного та міжнародного рівня, які, самі по собі або разом з іншими органами мають на меті зміцнення професійних норм і захист незалежності та інтересів адвокатів;

- асоціації адвокатів чи інші професійні юридичні асоціації повинні бути самоврядними, незалежними від органів влади та громадськості;

- асоціації адвокатів чи інші професійні юридичні асоціації повинні робити всі необхідні дії, включаючи захист інтересів адвокатів перед відповідним органом, у разі:

- а) арешту адвоката або його взяття під варту;

b) будь-якого рішення про порушення провадження, що ставить під питання моральні якості адвоката;

c) особистого обшуку адвокатів або обшуку їх майна;

d) будь-якого вилучення документів або матеріалів, що належать адвокатам;

e) публікації репортажів у ЗМІ, що вимагають реакції від імені адвокатів [5].

При цьому, чи не найбільш цікаве й розгорнуте бачення змісту принципу незалежності викладено в Проекті Загальної декларації про незалежність правосуддя (“Декларація Сінгві”), зокрема:

- незалежність професії адвоката є найважливішою гарантією просування і захисту прав людини;

- повинна існувати справедлива і неупереджена система здійснення правосуддя, що гарантує незалежність адвокатів при виконанні своїх професійних обов'язків без будь-яких обмежень, впливу, спонукань, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з чиєї б то не було сторони або з будь-якої підстави;

- кожен повинен мати ефективний доступ до юридичних послуг незалежного адвоката, обраного ним самим для захисту і відстоювання своїх економічних, соціальних та культурних, а також громадянських та політичних прав;

- при виконанні своїх обов'язків адвокат повинен завжди діяти вільно, сумлінно і хоробро у відповідності з побажаннями клієнта, а також визнаними правилами, стандартами та вимогами професійної адвокатської етики, без будь-яких перешкод або тиску з боку влади або громадськості;

- незалежність адвокатів при консультуванні, наданні допомоги та представленні інтересів осіб, позбавлених волі, повинна бути гарантована з метою забезпечення таких осіб безкоштовною та неупередженою юридичною допомогою. Повинні бути вжиті необхідні заходи з тим, щоб виключити можливість виникнення підозр у змові або співробітництві адвоката, який представляє інтереси клієнта, із владою, а також підозр щодо залежності адвоката від влади;

- у кожній юрисдикції може бути створена одна або більше незалежних і самоврядних асоціацій адвокатів, визнаних на підставі закону, рада або інший виконавчий орган яких повинен вільно обиратися усіма членами без будь-якого втручання з боку іншого органу або особи. Це положення не обмежує їх права додатково формувати інші професійні асоціації адвокатів та юристів або приєднуватися до них;

- в цілях заохочення солідарності і підтримки незалежності юридичної професії адвокат повинен вважати членство у відповідній асоціації адвокатів своїм громадянським обов'язком;

- з метою виконання своєї функції щодо захисту незалежності адвокатів асоціація адвокатів має негайно отримувати інформацію про причини та правові підстави для арешту або взяття під варту будь-якого з її членів або будь-якого адвоката, який практикує в межах її юрисдикції; з цією ж метою асоціація повинна отримувати повідомлення про:

(a) будь-який особистий обшук адвоката або обшук його майна;

(b) будь-яке вилучення належних йому документів;

(c) будь-яке рішення про порушення провадження, що зачіпає або ставить під сумнів моральні якості адвоката.

У зазначених випадках асоціації адвокатів має надаватися право бути представленою її керівником або уповноваженою особою, щоб стежити за перебігом процедури і, зокрема, для забезпечення захисту професійної таємниці та незалежності; асоціація адвокатів або незалежний орган, що створений на підставі закону і складається в основному з адвокатів, як правило, повинен володіти первинними повноваженнями з проведення дисциплінарного провадження щодо адвокатів за власною ініціативою або за запитом особи, яка є стороною судового розгляду, або громадянина, який керується суспільними інтересами [3, с. 235].

Отже, ключовими компонентами принципу незалежності адвокатури в аспекті міжнародно-правового та європейського розуміння цієї категорії [3, с. 236] є забезпечення інституційної та функціональної (процесуальної) можливості адвокату здійснювати всі види професійної діяльності вільно і незалежно від: 1) держави; 2) клієнта; 3) особистої упередженості чи зацікавленості; 4) громадськості; 5) керівного складу організаційних форм адвокатської діяльності (адвокатські фірми, колегії тощо) та професійної асоціації адвокатів.

Список використаних джерел:

1. General Principles for the Legal Profession: adopted by the International Bar Association on 20 September 2006. URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e067863f-8f42-41d8-9f48-d813f25f793c#:~:text=Honesty%2C%20integrity%20and%20fairness%20A,she%20comes%20professionally%20into%20contact>.

2. Charter of core principles of the European legal profession: adopted at the plenary session CCBE in Brussels on 24 November 2006. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEON_CoC.pdf

3. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: Монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017. 800 с.

4. Code of conduct for European lawyers: adopted CCBE on 28 October 1988. URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf

5. Recommendation Rec (2000) 21 of the Committee of Ministers to member states on the freedom of exercise of the profession of lawyer: adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 October 2000. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/CoE-rec200021-freedom-exercise-profession-lawyer.pdf>

Abstract. The work reveals the meaning of independence as an international legal standard of the organization and activity of the bar. Regulatory documents in this area were analyzed, conclusions were drawn.

Key words: standard, lawyer, advocacy, independence, principle.